

Referat av och reflektioner kring Nordiskt möte ang. tidegården i Söderköping 5—6 aug. 1946

Det förra seklets mitt kunde se en begynnande restauration av den svenska kyrkans liturgi. Revision av kyrkohandbok eller delar därav hörde nästan till ordningen för dagen. Men den restaureringen gällde huvudsakligen mässan och sakramenten och andra heliga handlingar, Kyrkans liturgiska bön förblev i huvudsak och i praktiken oberörd, d. v. s. den vilade i glömska. Först det 20, seklet har sett den liturgiska bönen återupplivas i den svenska kyrkan och därmed har ett av den allmänliga kyrkans kännetecken blivit fullt iakttagbart även hos oss, låt vara att det ännu är långt kvar blott till 1500-talets levande böneliv i Sverige. Den liturgiska bödens återupplivande berör emellertid icke blott Sverige utan hela Norden liksom ock Tyskland och missionsfälten samt naturligtvis i högsta grad och långt tidigare den anglikanska kyrkan.

Hur kommer denna förnyelse att gestalta sig? Skola de olika kyrkorna var för sig ordna sin tidegård efter egna, kanske i viss mån tillfälliga principer och traditioner eller skola de söka åstadkomma största möjliga enhet? Det är inte första gången en sådan fråga dyker upp i kyrkans historia. Liturghistorien rör sig, kan man säga, mellan tendenser att hävda särtraditioner och tendenser till enhetssträvanden. Konstantinopels liturgi lyckades uttränga alla särdrag hos den grekiskantiokenska liturgien och hade mycket starkt inflytande på även de egyptiska nationalliturgierna, Roms Kyrka lyckades med sin liturgi utplåna t. ex. de gallikanska och keltiska gudstjänstordningarna, låt vara att hon själv inte undgick att i viss mån influeras av dem, den senare medeltiden såg den latinska kristenheten allt mer splittras i liturgiskt avseende tills slutligen Pius V och Tridentinum lyckades begränsa stiftsvariationerna till ett minimum, medan reformationsländerna sågo en allt större splittring i otaliga landsagendor fullända medeltidens särsträvan.

Vad tidegården beträffar undgingo de Nordiska Kyrkorna den pianska reformen, varför de olika stiftet ännu under 1600-talet i huvudsak följde sina medeltida traditioner, låt vara att de tryckta liber cantus, då förfallet redan framskridit ganska långt, bidrogo att göra särskilt Upsalaträditionen allmän långt utanför ärkestiftets gränser.

Skall en viss tradition påtvingas andra nordiska kyrkor eller

skola de i väsentliga ting var för sig få helt olika breviarier? Detta kan synas vara dagens frågeställning. Om den konferens, som på Laurentius Petri Sällskapets initiativ ägde rum i Söderköping den 5—6 augusti, vari deltagare från alla nordiska kyrkor utom den isländska märktes, finge sitt program genomfört, skulle båda dessa frågor besvaras med nej. En fullständig enhet är av språkliga och andra skäl omöjlig, men största möjliga enhet skall eftersträvas genom nära kontakt och samverkan, medan de nya tidegärdstraditionerna sakta men säkert växa fram i Norden, utan att någon viss ordning göres kanonisk.

När kyrkoherde Arthur Adell hälsade deltagarna välkomna, gav han en översikt av den liturgiska böneenhetens upplösning genom reformationen, tidegärdens fullständiga bortdöende, samt visade huru vi nu i Norden äga möjlighet att börja på nytt, finna en ny föreningspunkt i en gemensam väg till en gemensam tidebok.

Det första ämne som behandlades var *strävanden att förnya tidegärdstraditionen i Nordens Kyrkor* och förste inledare var Kyrkoherde Knut Peters. De äldsta spåren till tidegärdens renässans menade sig Peters finna i de s. k. sångvespror och sångmatutiner, som vid 1800-talets slut, första gången i Bollnäs 1889, började anordnas. Under Morén-Norén-Ullmans ledning utvecklade sig denna gudstjänststart och kodifierades i de kända 1914 års Vesperale, 1925 års psalterium och vesperale. I dessa gudstjänster dominerar den flerstämmiga sången medan de enkla psalmtönerna sällan få komma till användning och, om så sker, äro valhant behandlade. Det sista officiella försöket att ordna svenska tidegärd sker genom svenska mässboken II 1945. — Emellertid hade 1924 inofficiellt utkommit den första ansatsen till Adell-Peters tidegärd och därmed hade början givits till en för regelbunden andakt brukbar tidebok.

För den finska kyrkans tidegärdsrenässans redogjorde organisten Harald Andersén, vilken visade, hur utvecklingen under de sista fem åren gått hastigt framåt särskilt tack vare S:t Henrikskretsens arbete. Sogneprest Agnar Sandvik talade om den norska Kyrkan och för den danska redogjorde sogneprest Dag Möller. Från Islands Kyrka kunde meddelas, att *Séra Sigurdur Pálsson* där arbetar för tidegärdens förnyelse.

Två intressanta iakttagelser kunde man göra i diskussionen. Utvecklingen har i huvudsak förlöpt lika. De gamla konsertvesperarna, som aldrig slogo igenom, med sina individualistiska utge-

staltningar av ordning och musik har avlösts av en strängare allmänkyrklig liturgisk och gregoriansk *bönegudstjänst*. Denna utveckling har vidare framdrivits icke på grund av rent kyrkomusikaliska strävanden eller liturgisk arkeologiska intressen, utan *behovet av gemensam bön och tillbedjan har oemotståndligt drivit fram mot tidegården*. Detta har skett i smärre kretsar, i Danmark S:t Ansgars broderskab och Teologisk Oratorium, i Norge Ordo Crucis, Finland S:t Henrikskretsen, och Sverige S:t Sigfrids brödraskap, Societas Sancte Birgittae och Sodalitium Confessionis Apostolicae. Att den andliga gemenskapen i dessa kretsar drivit fram mot detta mål torde vara ett gott betyg åt den allmänkyrkliga anda, som präglar dem. —

Kunna och böra vi eftersträva ett evangeliskt breviarium av i huvudsak gemensam karaktär, var det andra överläggningsämnet, vartill domkyrkosysselman Per Edwall inledde.

I diskussionen visade sig att inga större språkliga hinder uppstode vad det svenska Finland beträffade. Musikaliskt finnes emellertid en viss värdefull särart, för vars utnyttjande många av tidens svårigheter lade hinder i vägen. Närmaste anknytning med Sverige vore önskvärd. Möjlighet att rädda över något av den finska särtraditionen i det svenska proprium de sanctis t. ex. Henriksofficiet förelåg emellertid.

I Norge förelågo inga svårigheter av traditionell art. Däremot bragte de språkliga förhållandena vissa vanskligheter, då språket stadigt befinner sig i utveckling och man när som helst kan vänta sig nystavning och ett nytt gemensamt riksspråk. Även vissa kalenderolikheter finnas. Danskarna gjorde även vad de kunde för att utvecklingen skulle bli så likformig som möjligt med övriga länder, ehuru de nu i viss mån gått en väg rätt olik de övriga.

Under samtalen visade sig, att enhet vore genomförbar på ett flertal punkter.

1. Gemensamt psalterium vore möjligt. Psaltarurval eller psaltarpuppdelning kunde gemensamt ordnas. Svårigheter uppstå här, då olika bibelsyn kan göra sig gällande. Danmark har gått sin egen väg, då hela psaltaren utnyttjas, medan de övriga åtminstone tillsvidare nöjt sig med ett relativt begränsat urval. Det var dock den allmänna meningen, att här inga allt för djupgående klyftor rådde, då danskarna, även om de nu profetiskt gå före, dock i praktiken ännu nöja sig med ett urval.

2. Psalmttonerna liksom principerna för textens underläggande

kunde vara gemensamma. I hymnerna och de metriska antifonerna kunde även fullständig sånglig enhet nås.

3. Samma gudstjänstform vore önskvärd: fullständig tidegård för söndagen med åtta tideböner, medan övriga dagar blott finge fyra. (Här undrar secretarius, om inte tiden snart är mogen för matutin även under söckendagarna, då söndagens matutin hotar bli alltför använd och heller icke är idealisk på vardagar.) Samma antal psalmer i de olika tiderna liksom gemensam placering av hymnen vore önskvärd. Här hade danskarna kommit till fem psalmer i laudes och vesper i överensstämmelse med den västerländska traditionen.

4. Svårigheterna med den gemensamma kalendern voro icke stora och olikheterna icke värre, än att de mycket väl kunde bestå.

5. Ett gemensamt ceremoniel borde även vara möjligt.

6. Icke omöjligt, ehuru lika svårt som önskvärt vore ett gemensamt lektionarium.

7. Gemensamt homiliarium vore önskvärt och uppskisserades ett flertal årgångar, en årgång Luther, en ur bekännelseskrifter och en från kyrkofäder.

8. Djärvt framkastade kyrkoherde Adell förslaget om en ny officiell utgåva av psaltaren för liturgiskt bruk, där hänsyn toges till sångbarheten samt där flexa och mediatio vore exegetiskt rätt placerade.

9. Man kunde även ena sig om gemensam uppställning, typografi och gemensamma liturgiska tecken.

I den relativt enhetliga teologiska bakgrunden menade man sig finna en god hjälp till enhetens förverkligande.

Slutligen diskuterades åtgärder för främjande av förståelsen för tidegården och den inbördes kontakten de nordiska länderna emellan.

Ehuru den inte nu kunde förverkligas vore en gemensam tidskrift önskvärd. Överkomligt vore utgivandet av små uppbyggliga traktater behandlande tidegården och delar därav. Andra åtgärder som skulle vidtagas voro: Ledarmöte skall hållas i Söndrum i höst. Meddelande om möten utväxlas mellan de olika kyrkorna. Studiekonvent med fyliligare representation skall hållas med början i Norge i slutet av maj 1947, då Ordo Crucis står som inbjudare till en tre dagars samvaro. Kan detta icke förverkligas ordnas mötet i Danmark. Önskemål rörande överläggningsämnen sändas till sogneprest Sandvik. Slutligen skall tidegårdsdagar ordnas med syfte att särskilt informera dem, vilka stå som ledare.

Den anda av villighet till samförstånd och iver för tidegårdens förnyelse, som från den gemensamma bönen och tillbedjan vid tidegården i Söderköpings sköna kyrka kom att prägla hela samvaron, bådade gott för framtiden. Den fick ock sitt uttryck i konferensens gemensamma uttalande, vilket fick följande form: Konferensen uttalar som sin uppfattning, att tidegårdssträvandena i de olika nordiska kyrkorna i stort sett genomlöpt en likformig utveckling från individualism och nykomposition till allmänkyrklig böneform och sångstil. Nuläget är av sådan art, att ett fortsatt arbete för tidegårdens utveckling och utövande bör ske under ömsesidig kontakt och inbördes samarbete såväl beträffande tidegårdens teori som praxis.

Det synes konferensen slutligen angeläget, att denna kontakt utsträcker till att gälla Islands Kyrka.

Eric Segelberg.

Laurentius Petri Sällskapets studiekonvent och årsmöte.

Den 30 juli—4 augusti hölls LPS:s femte studiekonvent och årsmöte i Söderköping. Konventet hade samlat ett fyrtiotal deltagare och leddes även i år av kyrkoh. Adell och mag. Mogens Wöldike, den senare ledare för den polyfona och den förre för den liturgiska sången. Studieveckan inramades av dagens tidegudstjänster, vid vilka medverkade pastor A. Adell, Söderköping, och sogneprest Monrad Møller, Danmark. Vid nattvardsgudstjänsten den 2 aug. i Skönberga kyrka tjänstgjorde domkyrkosysselman P. Edwall, Växjö, och vid söndagens högmässa i Söderköpings stadskyrka